MUSEUMSMAGASINET 7

MEDDELELSER FRA DANMARKS MUSEER

Gå på Museum...

Bakkehus Museet
C. L. Davids Samling
Dansk Post- og
Telegrafmuseum
Den Hirschsprungske Samling
Det Danske Filmmuseum
Geologisk Museum
Jernbanemuseet
Kunstindustrimuseet
Københavns Bymuseum
Musikhistorisk Museum
Medicinskhistorisk Museum
Nationalmuseet
Ny Carlsberg Glyptotek
Orlogsmuseet
Statens Museum for Kunst
Rosenborg Slot
Teaterhistorisk Museum
Tøjhusmuseet
Thorvaldsens Museum
Zoologisk Museum

MARTS 1979

06.1 organisation

Tabets folk?

Med anden periode i Statens Museumsnævn er udsigterne for det danske museumsvejr i alle dele af landet, fra Sundet til Horns Rev og fra Skagens Fyr til Gedser fortsat både usigtbart og efterhånden opklarende.

Statens Museumsnævn har en betydningsfuld og besværlig opgave med at holde den danske museumsverden i dens samlede styrke respektabel, villig og dog munter i offentlighedens øjne blandt andet ved at komme med fornuftige forslag til rammer for museumsgruppernes og dermed det enkelte museums arbejde, for oprettelse af konserveringsanstalter og indretning af magasiner, – altsammen tiltag, hvis gennemførelse kræver møjsommelig indsamling af data, overblik over muligheder og klog optrækken af grænser, som overvåges fra museernes side med en vagtsomhed, der ikke giver Statens Museumsnævn nogen chance for at misforstå situationen: magten tilhører her og altid de undertrykte og på forhånd forurettede.

Det spil, som den nye ordning for landets museer har sat igang, kræver såvel list som kløgt af Statens Museumsnævns medlemmer, formand ikke mindst, og sekretariat. Måtte lidt af det, der kræves af disse, også blive resten af landets museumsfolk til del. Alt kan ikke gennemtænkes af det enkelte museum, næppe heller af den enkelte museumsgruppe i et nok så fremfarende amt, ja og naturligvis heller ikke helt og fuldt af det høje Nævn, som vi valgte for nogle måneder siden. Det drejer sig tværs gennem alle mystifikationer om et samspil, som alle kan deltage i på alle planer, gudskelov. Der vil opstå konflikter, ja da, men de kan også bruges til noget.

På meget høje planer er Nævnet nu inddraget i vitale og meget vanskelige drøftelser: om museernes rolle indenfor det antikvariske arbejde, om etableringen af tidssvarende centralarkiver, sidst men ikke mindst i den store sag, der er rejst i Folketingets Kulturudvalg vedrørende museernes fundamentale behov og de pengemidler, de vil kræve i en årrække. Ja, nærmest altid.

Museerne har måttet vente længe og har kunnet vente længe (længere end de ting, de har passet på). Der har været meget kort mellem museernes sparetider. Sarkastisk selvhjulpenhed er derfor blevet en stærkere egenskab hos museumsfolk end blåøjet tillidsfuldhed til bevilgende myndigheder. For hvor længe og hvor langt ville de være med?

Der er netop nu grund til at opmuntre Nævnet i dets energiske virke for museernes sag både ude og inde. Sammenhæng i museumsverdenen er et helt rimeligt mål at ville. De krav om en vis ensartethed, der stilles til den enkelte for at nå lidt videre ad denne vej, er ikke særligt udmarvende. Lidt begejstring ville sikkert gøre godt, men selv indre og ydre sejre rokker nok ikke ved museumsfolkenes ejendommelige, men også dybsindige overbevisning: at de er tabets folk, og at det er i tabet de netop hører hjemme.

Eller hvor ellers?

Peter Seeberg
Viborg Stiftsmuseum

02.9 Arkivvæsen

Om centralarkiver

af Henrik Thrane, Fyns Stiftsmuseum

Et centralarkiv må være et arkiv med centrale funktioner for et geografisk og fagligt område. Hvert museum er centralarkiv for et arbejdsområde i kraft af sine genstande og oplysningerne herom. Normalt mener vi med centralarkiver kun sådan noget som Rigsarkivet og Nationalmuseets arkiver: hele landets centrer.

Første led i ordet er således nogenlunde klart, men det er betydningen af ordet arkiv ikke. I museal sammenhæng har det i hvert fald dobbelt indhold. Arkivet indeholder oplysninger om genstandene og er i og for sig disses existensberettigelse. Uden oplysninger – baggrundsviden, er genstandene ubrugelige i museale sammenhænge.

Uden for museerne ligger en verden af jord- og murfaste genstande – mindesmærkerne – og de fik meget tidligt deres eget arkiv, verdens til dato bedste topografiske arkiv – Nationalmuseets sognebeskrivelse, hvis 100 års jubilæum i 1974 burde været fejret med et dunderkalas. Selve beskrivelsen suppleres af det topografiske arkiv og de mange udførlige undersøgelsesberetninger fra Nationalmuseets egne embedsmænd og fra provinsens amatører og museumsfolk.

Der er et væld af oplysninger i disse arkiver, de færreste bruges, den latente viden er enorm. I gamle dage (før krigen) kunne man endnu overse stoffet og brugerkredsen var lille – museets egne folk og fagfæller. Nu er den årlige tilvækst mangedoblet, navnlig efter Naturfredningslovens § 49's indførelse i 1969, og oplysningsniveauet forøget i kraft af nye metoder. Samtidig er brugerkredsen udvidet voldsomt med de mange fritidsinteresserede, de store studenterårgange, og navnlig planlæggerne.

Genstandsarkiverne lader vi være i deres lidt kaotiske tilstand. Der har været forsøg på idealløsninger (Olfert Voss i Kuml 1966), men ressourcemanglen har stoppet dem. Meget kunne vel også nås ved mindre ambitiøse forsøg på indkodning af existerende oplysninger.

For planlæggerne, d.v.s. det antikvariske arbejde og bebyggelsesforskningen, er det topografiske arkiv ulige mere interessant. Traditionelt indeholder det oplysninger om, hvad man kan se under færden i terrænet og ved gravninger. At dette ikke rummer den fulde sandhed om vor verden har de mange oldtidsagre, som en svensk geograf og en dansk major i 1960-erne fandt på standardluftfotografierne tydeligt demonstreret. Hans Stiesdahl og hans engelske kollega St. Joseph har vist, hvad specialoptagelser kan give. Der ligger i de tusindvis af luftfotos i Geodætisk Instituts (GI) arkiv enorme mængder af oplysninger om fossile agersystemer etc. som burde med i NMs arkiv.

Et møde på Danmarks Geologiske Undersøgelse (DGU) fornylig overbeviste mig om, at de tusindvis af fosfatundersøgelser, som foretages for landmændene, også burde tages med, de er ikke urelevante i forskellige arkæologiske sammenhænge. I ældre historiske kilder og på udskiftningskortene findes masser af oplysninger om landbrug etc., som kunne kobles samen med den viden om de enkelte bygninger, som indsamles over hele landet.

Med den teknik, som f.ex. DGU råder over, kan disse forskellige oplysninger stedfæstes v.h. af koordinater i UTM-systemet, som sågar maskinelt kan udtegnes til kort. Ma-

Fortsættes side 13

Forsidebilledet er en gengivelse af den museumsplakat produceret 1977-78, som Bent Rohde har fremhævet i artiklen side 15.

37.8 Folkeoplysning og kulturformidling

Ikke tale om kulturpause

Interview med ministeren for kulturelle anliggender, Niels Matthiassen

Ved et samråd den 25. januar 1979 i Folketingets Kulturudvalg redegjorde ministeren for kulturelle anliggender Niels Matthiassen for museernes utilfredsstillende vilkår med hensyn til genstandenes konservering, opbevaring og registrering. Ministeren oplyste, at museernes akutte behov androg 70 millioner kroner, hvoraf forbedring af opbevaringsforhold beslaglagde 14, registreringsinitiativer 8 og konservering 41. De resterende 9 millioner kroner må formodes anvendt til sikkerhedsforbedringer.

Listen over de utilfredsstillende forhold, som er opregnet af de statslige museer, er lang og trøstesløs. Den vil blive længere, når de kommunale og amtskommunale, samt selvejende museer, der er under museumsloven kommer med. Nu er det omsider pligt at beklage sig.

Statens Museumsnævns formand, Else-Marie Boyhus har afgivet en grundig udtalelse til ministeren og peget på museernes vågne vilje til at løse problemerne, men også på utilstrækkelige bevillinger til personale og teknik, der er nødvendige for idag at løse museernes fundamentale behov. MUSEUMSMAGASINET har stillet ministeren en række spørgsmål.

MM: De 70 millioner, som har været nævnt som de statslige museers akutte behov til forbedring af sikkerhed, opbevaring, konservering og registrering er jo et stort pund i vægtskålen tilsyneladende.
Tilstræber Ministeren herudover en varig forbedring af de statslige museers eksistensvilkår?

MINISTEREN: De 70 millioner, som er nævnt, er ikke det endelige beløb. De 42 millioner, som skulle dække de statslige museers konserveringsbehov er gjort op på kabysbestik. Men behovet kan ikke løses fra den ene dag til den anden. Der er ingen tvivl om, at loven af 1976 med oprettelsen af Nævnet har givet mulighed for et bedre overblik end før. Det er en værdifuld ting.

Men selv om vi havde ubegrænsede midler til rådighed havde vi ikke konservatorer nok. Vi er kommet et stykke hen ad vejen. I min første periode som kulturminister fik vi oprettet konservatorskolen, een af de ting jeg har været heldig med. Uden at tage skolens kapacitet med ind i billedet kunne vi slet ikke diskutere problemet.

Konserveringsbehovet er langsigtet, ja endeløst. Vi må have uddannet flere konservatorer og vi må indstille os på, at konservering i fremtiden ikke er noget man overstår een gang for alle.

Alligevel: vi har fået extrabevillinger udover Finansloven. I 1979 4 millioner, i de kommende 3 år ialt 15 millioner til rådighed for dels Nationalmuseet, dels de øvrige statslige og ikke-statslige museer.

Hvor konservatorerne skal placeres? Her må Statens Museumsnævn vejlede og give gode råd.

MM: Har ministeren til hensigt at indlede forhandlinger med de kommunale organisationer om bevillinger, der kan gavne de lokale museer?

Ministeren: Der er ingen aktuelle planer om at indlede forhandlinger. I loven ligger jo tilsagnene om tilskud til museerne.

Jørgen Jørgensen
Undervisningsminister 1957-61
Fremsatte Lokalmuseumsloven 1957
Ialt fra staten til museer 1958-59: 6.871.724 kr.

Julius Bomholt
Undervisningsminister 1953-57, kulturminister 1961-65
Fremsatte Kunstmuseumsloven 1963
Ialt fra staten til museer 1963-64: 13.592.653 kr.

Hans Sølvhøj
Kulturminister 1965-66

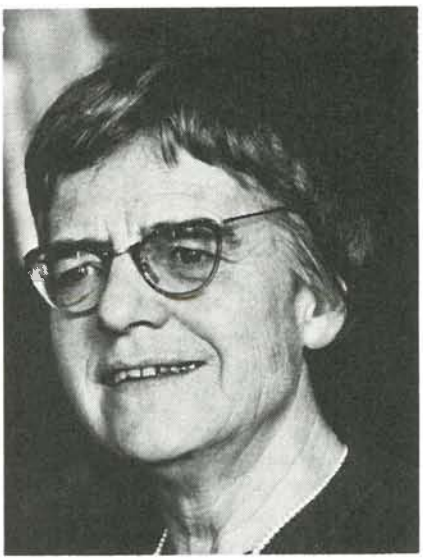

Bodil Koch
Kulturminister 1966-68
Ialt til museer 1968-69: 31.802.434

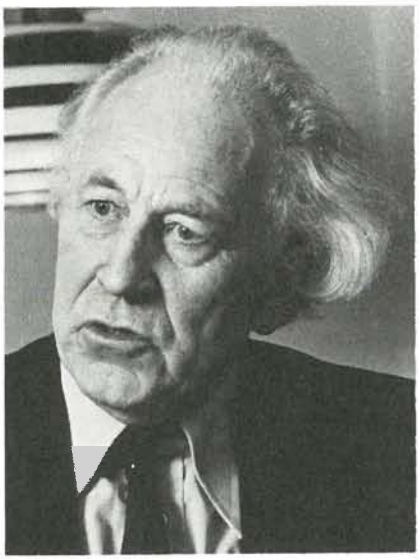

K. Helveg Petersen
Kulturminister 1968-71
Udsendte Betænkning 517

Nathalie Lind
Justits- og Kulturminister 1973-75
Fremsatte Museumsloven 1975

MM: Kan det tænkes, at en (fremskyndet) revision af museumsloven vil stille såvel forøgede krav til museerne på de fundamentale områder som større tilskud fra Statens side?

Ministeren: Allerede til efteråret skal vi vel begynde at tage revisionen af loven op. I første omgang gøre resultaterne op, se hvilke erfaringer vi har gjort.

Måske kunne man tænke sig, at kravet om sikring kunne skærpes. Og måske, at der blev standardnormer for registrering. Men at skærpe kravene, uden at der er forudsætninger for at de kan holdes, fører ingen ting til.

MM: Museernes medarbejdere drøfter i øjeblikket nødvendigheden af, at de store centrale museer: Nationalmuseet, Statens Museum for Kunst m.v. udbygges og moderniseres i deres funktion som CENTRALARKIVER. Spørgsmålet herom aktualiseres gennem den eventuelle bevilling til registrering.

Har Ministeren til hensigt at søge rejst bevillinger til fælles registreringsinstitutioner med EDB-udstyr?

Ministeren: Der er meget der taler for, at vi skal videre med tanken om Centralarkiver, men EDB er ikke noget i sig selv. Statens Museumsnævn må arbejde med sagen og se, hvordan det kan komme til at fungere. Man kunne tænke sig, at det vi skulle have i første omgang var EDB-orienterede beskrivelsessystemer. Her må vi også drage nytte af internationale udviklinger og erfaringer. I dette som i andre stykker må vi overtale folk, ikke påbyde. Vi kan ikke nå noget på dette område fra den ene dag til den anden. Det er ubehageligt, at det ikke kan gå hurtigt, måske vil der gå ti år, inden tingene er bragt på plads.

Jeg må sige, at jeg havde troet, at der var mere system i museernes registrering. Det er der naturligvis også mange steder. Og der er andre steder, hvor det sandelig ikke skorter på god vilje, men arbejdet forløber i en blanding af professionalisme og amatørisme. Man må påskønne den gode vilje, men også tilskynde til at rette op på skævhederne.

Ja, som minister på besøg får man jo kun det bedste at se.

MM: Der skal sejles, er der blevet sagt. Gennem en årrække har den museumspolitiske hovedvægt været lagt på det publikumsvendte arbejde, koste hvad det ville. Det viser sig nu at være ikke problemfrit.

Mener Ministeren, at museerne gennem de senere års udstillingsarbejde fx. har erhvervet sig en extra goodwill til nu varigt at få midler til at sikre arbejdet bag kulisserne, plejen af tingene, plejen af vidensperspektivet?

Ministeren: Ja, der må nok tages mere hensyn til tingene. Der må passes bedre på dem. Nogle, der før kunne vises frit, må nu med blandt dem, der skal i montrer. Men museernes popularitet er forudsætningen for deres arbejde.

I det nye samfund må fritiden have en mening. Museerne må være til rådighed i formidling, undervisning, til studium. Idag er der en stor gruppe, som vi ikke har oplevet for ti år siden: almindelige borgere som vil se tingene efter. På Amager lavede en mand fornyligt vrøvl over nogle åbningstider, fordi de hindrede slægtsforskning. Men en tid må man

Niels Matthiassen
Kulturminister 1971-73
Trafik- og Kulturminister 1975-76
Miljø- og Kulurminister 1976-78
Kulturminister 1978-
Fremsatte Konservatorskoleloven 1973
Ialt fra staten til museer 1973-74: 61.139.071 kr.
Ialt fra staten til museer 1977-78: 94.943.912 kr.
Ialt fra staten til museer 1979 (budget): 96.126.300 kr.

37.2 Børneopdragelse i alm.
30.1664 Unge

Ung i Randers

Tre udstillinger i anledning af børneåret

Af Viggo Petersen, Ålborg historiske Museum

Det internationale børneår bliver af Kulturhistorisk Museum i Randers markeret med ikke mindre end tre udstillinger, der dog alle handler om mennesker i den alder, hvor de ikke længere bryder sig om at blive kaldt børn. De yngste møder man i udstillingen »Det handler om os«, hvor eleverne i en 8. klasse fortæller om deres dagligdag og om deres opfattelse af tilværelsen. Det har sikkert været spændende for de unge mennesker at fortælle udenforstående, dvs. de voksne, om f.eks. de nye moder og at indrette de to værelser, »drømmeværelset« og »flippervælset« – udtryk for to forskellige livsholdninger, og det er da også morsomt for os at se. Skolemiljøet og lærerens dirigerende hånd mærkes dog overalt, og det tager unægtelig noget af interessen. Men naturligvis kan børn ikke helt på egen hånd lave en professionelt præget udstilling, og det ville sikkert også kræve et ganske specielt talent at få lokket de unge menneskers personligheder frem.

Et talent af en sådan art møder man derimod på overrumplende vis i de to andre udstillinger, hvor fotograferne Lars Johansson og Finn Larsen kommer forbløffende tæt på de unge. Udstillingen »Landstrygerne« handler om en rockergruppe af dette navn. Medlemmerne er ikke gamle nok til motorcykler og må derfor nøjes med knallerter, men ellers er udstyret i orden: bemalet tøj, hjelme, knojern, kæder, hagekors osv. Eksempler på udstyret er udstillet i kommunebibliotekets lokaler, og i museet på etagen ovenover kan man se et lysbilledshow, hvor man følger gruppens aktiviteter af den ene og den anden art. At fotograferne har kunnet skabe en sådan tillid hos de unge, at det er blevet muligt at tage disse billeder, er forbløffende og imponerende.

I udstillingen »Når asfalten gynger« møder man et bredere udsnit af Randers unge. Her er der ikke blot unge mænd på knallerter, men også piger med heste. De mange hundrede billeder fortæller mere om nutidens unge end mange ord, men udstillingen har ikke karakter af museumsmandens dokumentation af nu-

Fortsættes side 9

---

beklageligvis akceptere restriktioner.

Det er virkeligt glædeligt, at museerne nu fortæller historie. Det er en enorm formidlingsopgave.

Digterværelserne står for eksempel mit hjerte nært. Det betyder noget, at man kan se, hvorledes fx. Andersen Nexø sad og arbejdede, det får folk til at leve med.

Det levende indtryk er vigtigere end de endeløse ophobninger af eksempler, som prægede min bardoms museer.

MM: Er der på Ministerens ønskeseddel særlige forslag, der vedrører museerne, som er streget under med rødt?

Ministeren: Man kunne forvente, at den centraliserede decentralisering af museerne kunne sørge for, at hver egn har et samlende hovedmuseer med en kraftig udstråling ud til de øvrige museer i egnen. Her kunne jeg tænke mig, at en specialisering kunne få alle en egns museer til at leve og leve med. Hvert museum skal have og være noget særligt, skal ikke spilde kræfter på det, der er eens og fælles for hele egnen. Det skal et hovedmuseum tage sig af.

Jeg ønsker naturligvis, at skaffe de bevillingsmæssige rammer for at løse de opgaver, vi har talt om. Derpå bliver det museumsfolkenes sag at formulere programmerne. Men jeg er ikke i tvivl om, at kulturbevillingerne vil blive øget. Igennem de seneste år er der udover lovgivne tilskud og Finansloven sket en forøgelse på 30-40 millioner.

Der er ikke tale om kulturpause, men øgning af bevillinger. Men det er ikke altid nemt, skal jeg love for.

MM: Er det efter Ministerens mening muligt at komme lidt foran på det kulturelle område og ikke skulle høre katastrofealarmen så ofte?

Ministeren: Katastrofealarmen er også et øget, ikke før erkendt behov, der slår igennem.

Julius Bomholts største fortjeneste ved gennemførelsen af de seks love er, at de blev så hurtigt forældede. Der lå et latent behov, som lovene imødekom, men ikke nok.

Vores opgave er det, at følge dem op. Men uden Bomholts vision var det kulturelle lovgivningsarbejde ikke lykkedes.

Til at bestride ansvaret for lovenes daglige virke er der jo oprettet forskellige råd og nævn. Jeg finder det vigtigt at slå fast, at det er det eneste tænkelige forhold, at det er sådan. Ikke nogen tilfældig minister eller embedsmand, men fagfolkene selv skal beslutte og indstille. Vi andre skal skaffe bevillingerne. Det er min opgave at forsvare deres uafhængighed overfor ethvert politisk indgreb og angreb.

At man som minister en gang imellem kunne ønske sig en rådighedssum, så man ikke skulle vente på bevilling, det anfægter ikke den principielle holdning. Det kunne være sjovt at kunne hjælpe de mange mennesker, med nye ideer, omgående, og en gang imellem har vi da også kunnet finde lidt i cigarkassen. Men den faste regel er at skulle gå vejen gennem Folketinget eller gennem de faste rammer.

(Interviewet fandt sted 8.3. 1979, 14-15.00, svar nedskrevet af Peter Seeberg).

06.1 konservering

STIKORD

KONSERVERING OG RESTAURERING

af Knud Holm, Nationalmuseets Konserveringsanstalt

Konservering betyder bevaring. At konservere er altså en handling, foretaget af mennesker, for at bevare et eller andet, som ellers er truet af nedbrydning, ødelæggelse eller forsvinden. I relation til menneskelig virksomhed kan man tale om at bevare skikke, handlingsmønstre, metoder ---, eller materielle genstande.

Hvad de materielle genstande angår, kan de forandringer eller skader, der optræder almindeligst, grupperes i tre hovedgrupper: a) pludseligt opståede skader, der giver sig udslag i forskellige typer brud eller kraftige deformationer, b) langsomt fremadskridende nedbrydning af materialet (der kan have mangfoldige årsager) og c) mekanisk slid. Disse skader er naturligvis ofte kombineret. En fjerde gruppe er de forandringer, der er foretaget af mennesker.

Nedbrydningen af materielle genstande må ses som et samspil mellem de kræfter, der holder materialet sammen, og de ydre (eller indre) kræfter, der påvirker materialet i anden retning. Ved nedbrydningen indtræder ofte kemiske omdannelser, ved hvilke materialet indgår forbindelse med andre stoffer i dets omgivelser.

Af de ydre faktorer, der virker ind på genstandene eller deres materialer, er de vigtigste: energipåvirkninger gennem stråling og varmeoverførsel fra omgivelserne, indvirken af kemisk aktive stoffer i atmosfæren og det øvrige tilgrænsende miljø, biologiske angreb ved smitte med forskellige mikroorganismer og skadedyr, svingninger i de klimatiske betingelser og langvarig indvirken af klimaekstremer. I elektrisk ledende materialer knytter der sig elektrokemiske processer til de igangværende omdannelser.

Foruden de ovenfor nævnte faktorer optræder – specielt udendørs – den mekaniske effekt af dryppende vand, blæst med vindbårne partikler (sand m.v.) og vekslen af frost og tø i porøse, våde materialer. Opadvendende flader og i det hele taget den øverste del af bygninger og monumenter er særligt udsatte for at nedbrydes som følge af den sure nedbør (særlig udtalt i industri- og byområder).

Tilsmudsning, som kan have en uheldig indflydelse ikke blot på genstandens udseende men også på dens bevaringstilstand, forekommer både udendørs og indendørs på forskellig måde.

Ved siden af de ydre faktorer er der i reglen et antal indre faktorer – egenskaber ved tingen selv –, der spiller en rolle for dens nedbrydning. Disse faktorer er knyttet dels til materialet som sådant dels til den måde det er benyttet på ved konstruktionen af tingen og den måde forskellige materialer er sat sammen på.

Ved konservering benytter man sig bl.a. af forebyggende virksomhed, der dels kan bestå i en påvirkning af genstandens omgivelser i retning af gode bevaringsmæssige forhold – dels kan bestå i en beskyttelse af tingen gennem behandling af denne f.eks. ved særlig præparering eller indkapsling af overfladen eller imprægnering af materialet. Ved disse behandlinger introducerer man »tredie materiale«, der griber forstyrrende ind i de processer, der ellers løber mellem genstandens materiale og omgivelsernes.

Ved siden af denne forebyggelse er der dog som oftest tale om at standse (eller mindske) allerede igangværende nedbrydning og/eller bøde på nogle af følgerne af sådan igangværende eller tidligere stedfunden nedbrydning. Genstandene i et museum befinder sig i bevaringsmæssig henseende et eller andet sted mellem yderpunkterne af perfekt bevaringstilstand og tilstanden som præparat indeholdende brøkdele af det oprindelige materiale i mere eller mindre omdannet form.

Konservatoren har egentlig kun tre muligheder for at ændre ved en genstand. Han kan fjerne noget materiale eller han kan foretage ændringer af strukturmæssig art. Den sidste mulighed foreligger endda kun for visse materialers vedkommende. De ændringer han foretager gøres ud fra hensynet til 1) mekanisk styrke (og fysisk integritet), 2) kemisk stabilitet, 3) udseende – vurderet som et spørgsmål om form og overflade omfattende overfladetekstur, farve og lysbrydningsforhold og endelig 4) genstandens og materialets identitet eller autenticitet forstået som hensynet til bevaringen af den oprindelige genstand. (Nogle kender måske historien om kniven, der har fået bladet udskiftet tre gange og skaffet to – men ellers er fuldstændig som den hele tiden har været.)

Meget af det arbejde der udføres har mere karakter af restaurering end blot og bar konservering. Ved restaurering forstås forsøget på at ændre genstanden på en sådan måde, at den fremtræder i en skikkelse som den har haft på et tidligere tidspunkt (ikke nødvendigvis den tidligste).

En genstand kan i reglen passes ind i nogle stilsammenhænge, og den kan være med til at belyse handelsveje og kulturelle foreteelser af forskellig art, hvilket bl.a. aflæses ud af de sammenhænge man finder tingen i. Konservatoren har i særlig grad opmærksomheden henledt på de oplysninger man kan udlede af tingen selv. Det må han have, fordi han er den, der foretager indgreb i tingen, hvorved han griber forstyrrende ind i et hændelsesforløb – genstandens vej fra vugge til grav så at sige. Hvad der særligt må interessere her, er altså et overblik over genstandens tilblivelse (fremstillingsteknik) – dens brug og den måde brugen har influeret på genstandens nuværende tilstand – genstandens skæbne i den undertiden lange periode, hvor den ikke har været i brug – og endelig den interesse, der knytter sig til genstanden idag indbefattet en vurdering af hvad den måtte betyde i fremtiden. Det er naturligvis ikke en vurdering konservatoren kan foretage alene, men hans stemme må også kunne høres i koret.

Konservering og restaurering er her beskrevet som ændringer og indgreb dels i det omgivende miljø (f.eks. museet og dets bygninger) dels i genstandene. Hvad det sidste angår er det som man vil forstå væsentligt, at disse indgreb findes beskrevet i det datamateriale, som museerne samler om deres genstande.

06.1 Konservering

Konserveringsplanudvalgets arbejde

af Bente Skovgaard, Statens Museum for Kunst

Da det nye museumsnævn holdt sit første møde på Store Kro den 31.1.1977 og drøftede, hvilke emner man først skulle tage fat på, stillede Knud Thorvildsen, Mogens Ørsnes og Kristian Jakobsen hver for sig forslag om nedsættelse af et konserveringsanstaltplanlægningsudvalg (senere omdøbt til konserveringsplanudvalget), som skulle søge at udfinde en ideal plan for konservering landet rundt og søge at samordne og indpasse de initiativer, der allerede var i gang flere steder.

Udvalget fik følgende sammensætning: Bente Skovgaard (formand), Palle Friis, Kristian Jakobsen, Knud Thorvildsen og Mogens Ørsnes. Fra SMN's sekretariat har følgende deltaget: Lise Funder (sekretær), Morten Lundbæk og Marianne Saabye.

Konserveringsplanudvalget har ikke noget endeligt facit at fremlægge, men kan efter 1½ års arbejde fremlægge en rapport til godkendelse på nævsmødet den 16. marts. På et møde berammet til 25.-26. oktober vil rapporten endelig kunne blive gjort til genstand for drøftelse med amtsmuseumsrådene.

Rapporten beskriver, hvordan udvalget har arbejdet, hvilke konserveringsanstalter og -værksteder der findes i landet, og hvilken »idealplan« man forestiller sig. Endelig peges på de problemer, udvalget endnu ikke har taget op eller kun vendt og drejet og fundet for komplicerede til at behandle i den første, korte nævnsperiode. »Idealplanen« er for en væsentlig dels vedkommende allerede forelagt amtsmuseumsrådene ved mødet på Hindsgavl i marts 1978. Den er tænkt som en *vejledning* til amtsmuseumsråd og museer, som, hvis den følges, vil kunne skaffe en ensartet udvikling af høj kvalitet over hele landet.

Vi har en lille, men gennemgående højt kvalificeret konservatorstand arbejdende på eller udgået fra centralmuseernes konserveringsafdelinger. Vi har en ung konservatorskole – den eneste i Norden – som har sat sig høje mål for uddannelsen af fremtidige konservatorer og konserveringsteknikere. Når disse unge begynder at komme ud fra konservatorskolen vil der indledes en ny tid for museernes bevaringsarbejde i Danmark. Desværre viser skolens 10-års prognose for forventede afgange fra skolen sammenholdt med rapportens konklusioner, at der i lang tid fremover vil være et bekymrende misforhold mellem et lille konservatorudbud og en stor konserveringsefterspørgsel.

Udvalgets arbejde kan kort resumeres således:

Konserveringsplanudvalget holdt sit første møde den 1. juni 1977. I perioden indtil 1. september 1978 er der afholdt 10 møder. Siden januar 1978 har udvalget ved en del møder rådført sig med Nationalmuseets Konservatorråd – Ole Alkærsig, Knud Holm og Jørgen Nordqvist – chefkonservator ved Statens Museum for Kunst Henrik Bjerre, konservator ved Geologisk Museum Bente Soltau Bang og konservator ved Zoologisk Museum Ole Høegh Post samt rektor for Konservatorskolen Steen Bjarnhof.

Foruden møderne har udvalget aflagt besøg på konserveringsafdelinger og -værksteder: Nationalmuseets afdelinger i Brede – Farvekonserveringen, Trækonserveringen, Afdelingen for recente sager – Nationalmuseets Afdeling for Konservering af Jordfund, Konserveringsafdelingen på Statens Museum for Kunst og Skulpturkonserveringen på Ny Carlsberg Glyptotek. Uden for Københavns-området er følgende afdelinger besøgt: Aarhus Kunstmuseum, Den gamle By, Moesgård, Amtskonserveringsanstalten i Skive, konserveringsafdelingen i Randers, Museums- og Kirkekonserveringsværkstedet i Grønbæk samt konserveringsværkstedet tilknyttet Køge Museum.

Udvalget har medvirket ved udformningen og igangsættelsen af Kunstmuseernes Fælleskonservering på Aarhus Kunstmuseum.

Derudover har udvalget deltaget i et møde mellem repræsentanter for de østdanske museer vedrørende konstatering af behov for oprettelse af en konserveringsanstalt for denne del af Danmark.

På udvalgsmøderne har man udover ovennævnte drøftet oprettelse af et centrallaboratorium med Konservatorskolen og de ledende konservatorer fra Nationalmuseet, Statens Museum for Kunst og Rigsarkivet.

Da udvalget mener, at forudsætningen for en maximal udnyttelse af konserveringsanstalter er velindrettede magasiner (hermed tænkes i første række på de klimatiske forhold), er der på udvalgets initiativ nedsat et »Magasinudvalg under Statens Museumsnævn«. Magasinudvalgets opgave er at udarbejde vejledning til forbedring af opbevaringsbetingelserne i museernes magasiner og udstillinger.

Nævnet har vedtaget at udsende en række museumstekniske meddelelser, og nr. 1 vil blive en vejledning i montering af kunst på papir, udarbejdet af konservator ved Statens Museum for Kunst Anne-Dorthe Rogild.

Udvalget har gennem sine undersøgelser fået den opfattelse, at ønsket om efteruddannelses- og suppleringskurser er stort og har derfor drøftet dette med rektor for Konservatorskolen. Man er enige om at stræbe efter at afholde et første kursus i sommeren 1979.

Udvalget har endvidere kontaktet International Center for Conservation i Rom vedrørende Centrets vandreudstilling om lys og klima i håb om at kunne kombinere ovennævnte kursus med denne udstilling.

76.333 Guld- og sølvsmede-kunst i alm.

Danske sølvsmede

Politikens Forlag forbereder et værk om de danske sølvsmedemærker indtil 1870. Fundamentet herfor er naturligvis såvel Chr. A. Bøjes Danske Guld og Sølv Smedemærker før 1870, Kbh. 1946, med Tillæg, Kbh. 1949 samt Politikens Forlags Håndbogsudgave af Bøje ved Bo Bramsen, udsendt 1954-76 i fire oplag.

Det nye værk, der ligeledes udsendes i Politikens Håndbogsserie, fordeles på tre bind:

Bind I, København ved Bo Bramsen, 1979

Bind II, Købstæderne til Kongeåen ved Sven Fritz, 1980

Bind III, Sønderjyllands købstæder og flækker samt Flensborg og »Falske mærker« ved Sigurd Schoubye, 1980.

Antallet af mærker er øget med over 2.000. For at gøre værket så fuldstændigt som muligt opfordres man til at indsende eventuelle nyopdagede mærker samt andre relevante oplysninger til fhv. arkitekt Sven Fritz, Kærvej 31, 8230 Åbyhøj.

06.1 organisation

Nogle har ikke tid nok, andre kan vente lidt endnu

Trods lovens tilstræbte ensartethed er museumsrådene så forskellige alene på baggrund af forskellen i den museale baggrund, at det ikke er overraskende, at de endnu i hvert fald tænker og handler forskelligt og ikke er kommet lige langt ud ad samordningens og fællesinstitutionernes vej.

Århus amt er eet af de store museums-amter med magtfulde museumsinstitutioner med nationalt ry og betydning langt ud over deres egen tarv. Formanden for museumsrådet er Valdemar Smed, som også er formand for Odder Museum. Valdemar Smed har et sekretariat til rådighed i selve amtet med fast sekretær og studenterhjælp og Valdemar Smed virker her ikke blot som museumsrådsformand men også som Amtsrådets Undervisnings- og kulturudvalgs konsulent i museumsspørgsmål. I 1979 er der til museerne godt 1 million kroner at dele ud af. 530.000 går til konservering (der er fire værksteder i amtet, støtten går til delvis betaling af en tekniker, konservering er gratis), 140.000 går til formidling og forskning (efter projektansøgning), yderligere 180.000 bevilges efter særlig ansøgning om andel og endelig koster sekretariatet lidt.

Valdemar Smed lægger vægt på, at rådet i sine dispositioner tager hensyn til de mindre museers behov og på, at man ikke glemmer, hvad det frivillige arbejde endnu betyder for mange museer og for selve museumssagen. På formidlingsområdet har rådet bevilget støtte til en stor vandreudstilling om middelalderen (150.000 kr.) og til et samarbejde om opsøgende virksomhed mellem amtets tre kunstmuseer (40.000 kr.). Folkeforskningen som mulighed afprøves i et pilotprojekt med emnets vægt lagt på forandringerne indenfor et mindre samfund og dets omgivelser og placeret i Gosmer. Der er afsat 50.000 kroner til projektet, som finansierer konsulenter, der arbejder sammen med 50-75 af sognets beboere. Der indsamles fotos, etnologiske skildringer, arbejdes med brandtaxationer, men projektet skal ikke blot ende med en beretning, men en bedømmelse af, hvordan et sådant folkeforskningsprojekt forløber.

Museumsrådet har ligeledes støttet et forskningsprojekt kredsende omkring Kolindsund, dets udtørring og de erhvervsmæssige og sociale virkninger heraf. Projektet, der styres af Djurslands museum beskæftiger to til tre videnskabelige medarbejdere (fra Undervisningsministeriet er bevilget 250.000 kr.).

Valdemar Smed er ikke i tvivl om museumsrådets rolle og mener, at det regionale samarbejde vil tage til i de kommende år alene på grund af de økonomiske muligheder, som amtskommunerne endnu har at byde på. Han ser imidlertid ikke blot til amtsgrænserne, men udover dem og mener, at naboråd bør gå sammen om at løse særlige opgaver. Han har her peget på tekstilkonserveringen.

Roskilde amt har ikke så mange museer at være vigtig af. Samarbejdet mellem de få, der er, siger formanden, museumsinspektør Helge Nielsen, Køge Museum, går godt. Amtet giver penge til hvert museum efter en norm. Man har sat de 40.000 ind på udarbejdelse af en fællesbrochure, der også omfatter museumsrelevante seværdigheder, man udveksler materiale på formidlingens område og endeligt driver man beskæftigelsesarbejder i fællesskab. I år er der 1 million til rådighed. Man overvejer en perspektivplan for amtets museer og afventer en østdansk konserveringsordning. Nu skal man lige se, hvad konserveringsplanudvalget barsler med. Iøvrigt er der jo tilstrækkeligt at gøre.

(P.S.)

NÆVNSMØDER
Fredag 27. april
kl. 10.00 Nybrogade 2.

Fredag 8. juni
kl. 10.00 Nybrogade 2.

33.8 Skatter
06.1 administration.

Om Moms af konservering

Gennem brevveksling med Ministeriet for skatter og afgifter er det den 9. maj 1978 lykkedes Kulturministeriet at få fastslået, at det konserveringsarbejde for museerne, der udføres af amtskonserveringsanstalter som led i en fælles konserveringsordning, ikke skal anses for en sådan virksomhed, der efter momsloven medfører pligt til at betale afgift. Man har i den forbindelse lagt vægt på bestemmelsen i momslovens § 3, stk. 1, pkt. d, der fastsætter, at leverancer fra en kommunal/amtskommunal institution til andre institutioner under samme kommune/amtskommune ikke betragtes som (afgiftspligtig) afsætning (j.nr. A. 3316).

I forlængelse heraf har Kulturministeriet endvidere 20. december 1978 fået fastslået, at den af Foreningen af danske kunstmuseer i Provinsen i samarbejde med Aarhus Kunstmuseum etablerede fælles konserveringsordning efter omstændighederne kan sidestilles med den amtskommunale fælles konserveringsordning, således at der ikke skal svares afgift af det konserveringsarbejde, der udføres for Århusordningens medlemmer på Aarhus Kunstmuseums Konserveringsafdeling (j.nr. A. 6063).

ML/SMN

Konservatorstillinger
Den danske sektion af Nordisk Konservatorforbund tilbyder at viderebringe stillingsopslag ang. besættelse af ledige konservatorstillinger.

Stillingsopslag sendes til
konservator Karin Tams
Amalie Skrams Allé 1
2500 Valby

Klageråb

Museumsmagasinet
Stiftsmuseet 8800 Viborg

Hoslagt fremsendes et klageråb, som De efter forgodtbefindende kan benytte eller smide i papirkurven.
Nu har jeg i hvert fald fået luft ...

Med venlig hilsen
Poul Fischer Jørgensen
Snellemark 28
DK 3700 Rønne

Hvad er meningen?

Gennem en række år er der fra mange sider gjort en prisværdig indsats for at få endnu flere af den danske befolkning til at interessere sig for dens museer. Samtidig er det desværre blevet sådan, at artikler, der handler om museumsvæsen, i stigende grad skrives i et sprog, som vi, der er uden for inderkredsen, kun kan forstå ved hjælp af en ordbog.

Nu sidst har denne sot ramt Museumsmagasinet, hvor Erik Levin Nielsen i hefte 6 for december 1978 har pakket sine meninger om Frederiksborgmuseet ind i et mylder af ord, som ikke engang kan tydes med én ordbog, men kræver flere:

Artiklen taler således om »den puristiske satsen på portrætter«, men både Salmonsen, Berlingske Leksikon og Nudansk ordbog (udgaverne for 1972 og 1978) siger, at puristisk betyder sprogrenset. Det giver ingen god mening i det anførte citat, men er man så heldig at have Hirschsprungs Konversationsleksikon fra 1967, kan man læse, at Purisme også kan betyde: stræben efter stilrenhed i kunst o.l.

Det passer bedre ind i sammenhængen, men hvem véd, om forfatteren ikke har tænkt på noget helt tredie?

Hvorfor bruge alle de uklare og ikke umiddelbart forståelige udtryk? er artiklerne skrevet for kun at blive forstået af åndsfæller? hvorfor udsætter forfatterne sig for den risiko, at deres meninger og forslag ikke får den muligvis fortjente udbredelse, fordi den mere almindelige læser – som udgør et befolkningsflertal – føler, at disse skriverier kun er beregnet for det snævre broderskab, der kan »tale i tunger«?

Det *kan* være svært at skrive dansk, men det skulle være umagen værd, for adskillige tanker og ideer ville formentlig vinde i styrke gennem den rensning og polering, de kom ud for, når deres ophavsmænd skulle arbejde med at udtrykke dem i et klart sprog.

Sidste år klagedes over, at menigmand svigtede kunsten på museer og udstillinger. En årsag hertil kan være de ofte floskelfyldte anmeldelser i aviser og tidsskrifter; de læsere, der skulle lokkes ind, skræmmes bort, fordi de får det indtryk, at kunst kun er for viderekomne, som kan forstå, de mærkelige ord og sætninger.

Hvorfor tale sort, når det gælder malerier?

P. Fischer Jørgensen
Kasserer for Bornholms Museum

Redaktionen overlod Fischer Jørgensens indsigelse til Erik Levin Nielsen, der i et langt personligt brev redegjorde for sine sproglige grunde.

Rønne 1979-01-29
Museumsmagasinet,
Viborg

Fra hr. Erik Levin Nielsen har jeg i et brev af 19. ds. fået et svar på den del af min besværing over det uforståelige sprog i museumstidsskrifter, som vedrører Museumsmagasinet.

Hr. Levin Nielsen skriver bl.a., at årsagen til den mærkelige ordsamling er at

»redaktionen mener, at vel skulle Magasinet gerne være læseligt for enhver, man er imidlertid betænkelig ved at gribe ind overfor de personligt eller regionalt bestemte variationer af det rigsdanske« (Understregningen foretaget af mig).

Ud fra hans og Deres fælles adresse må jeg gå ud fra, at De har så nær forbindelse, at foranstående citat virkelig dækker redaktionens standpunkt, som altså synes at være, at først og fremmest skal forfatterne have lov at skrive, som de vil, og så er det ingen skade, om resultatet er læseligt for enhver.

Selvfølgelig må der kunne forventes et vist arbejde fra den læser, der vil sætte sig ind i en sag, men ved det ovenstående synspunkt forekommer det mig, at Museumsmagasinet (og dermed Statens Museumsnævn) stiller for store krav til den ene part og for små til den anden, til de udvalgte. Trods al deres utvivlsomme dygtighed kan disse vel ikke fungere uden en vis støtte fra de mange – men det er måske bare noget, jeg bilder mig ind som medlem af flertallet?

Idet jeg takker for modtagen belæring, lover jeg, at De ikke skal høre mere fra Deres

P. Fischer Jørgensen

Det skal ingen hemmelighed være, at redaktionen mener at hver fugl bør synge med sit næb. Og dog!
Derfor bør alle kunne skrive, som de vil. Og alligevel!
Ikke sandt.
Tak til Poul Fischer Jørgensen

Red.

Ung i Randers

fort. fra side 5

tiden, men snarere af et fotografisk kunstværk. Og det er ikke det samme. (Udstillingen vil blive tilbudt som vandreudstilling.)

Hvad vil Kulturhistorisk Museum så med disse tre udstillinger, der så afgørende skiller sig ud fra det, man kan se længere inde i huset? Hvis det er at få de unge i tale, er det afgjort lykkedes. I de par timer, jeg var der, vrimlede det med unge af typer, som vi sjældent ser på museerne.

37.8 Folkeoplysning og kulturformidling

ANMELDELSER

Kommunerne og kulturen

AF Axel E. Wingård og Poul Bjørnholt
Tegninger af Bent Eskestad

Udgivet af Amtsrådsforeningen i Danmark august 1977 (pris 20 kr., 203 s.)

Kulturministeriets betænkning nr. 517 fra 1969 skulle i kraft af sine visioner og analyser få en langt større betydning for dansk kulturpolitik i videste forstand, end de håndgribelige følger af den lader ane. Den blev på mange måder en milepæl, man fristes til at sige slutsten, idet initiativet på så mange af de områder, der i 1969 hørte under ministeriet, siden er gået over på andre hænder.

Men den målsætning for en alsidig kulturpolitik, som betænkningen er udtryk for, er stadig gyldig og indgår i 70'ernes debat om en ny kulturpolitik »sigtende på et samspil mellem den åndelige og materielle udvikling til fremme af et bedre samlet livsmiljø« (s. 9).

Bogen om kommunerne og kulturen tager fat, hvor betænkningen slap og har som mål at beskrive den udvikling eller decentralisering, der har fundet sted indenfor den offentlige administration af det kutlurelle område siden kommunalreformen i 1970, en udvikling, hvis konsekvenser gør det logisk, at redegørelsen er udgivet af kommunerne selv.

Bogen indledes med et afsnit om principperne for »kulturelt demokrati«, som de bl.a. er blevet udtrykt i den af kulturministeriet udsendte »Rapport om Den europæiske kulturministerkonference i Oslo 1976«. Deraf følger decentralisering som en nødvendighed for gennemførelsen af en sådan politik med tilhørende opgave- og byrdefordeling mellem primærkommuner, amtskommuner og staten.

Forfatterne gennemgår derefter de aktiviteter, der administreres under kulturministeriet og de kulturelle udvalg i kommunerne: 1. biblioteker 2. museer 3. musik 4. teater 5. film 6. billedkunst 7. radio og tv 8. idræt.

Under hvert enkelt område redegøres der for de resultater, man allerede har opnået under den gældende lovgivning og lovgrundlaget anføres på overskuelig måde.

Gennemgangen afsluttes med en økonomisk oversigt over statens og amtskommunernes investeringer på det kulturelle område i 1976/77 og 1977 (for statens vedkommende finansåret 1977/78).

I bogens sidste afsnit giver forfatterne en mere personlig vurdering af det kulturpolitiske forløb siden 1969. De understreger vigtigheden af, at decentraliseringen ikke som hidtil skal dikteres på initiativ af regering og folketing, men formuleres af de lokale myndigheder på grundlag af lokale ønsker og behov.

Når imidlertid hverken primær- eller amtskommunerne har nogen erklæret kommunal kulturpolitisk holdning (med undtagelse af Holstebro, der bekræfter regelen), forklares det af forfatterne bl.a. med kulturpolitikkens svage placering i den landspolitiske sammenhæng.

Der peges også på, at kulturministeriet ikke har magtet at være den inspirerende, udfarende kraft i forholdet til kommunerne, hvorved man kunne have ansporet kommunerne til et større engagement i og en mere bevidst holdning til en kulturpolitik med deraf følgende højere prioritering af området.

I anden del af afsnittet nævnes nogle opgaver specielt for primærkommunerne som f.eks. lokaleproblemer i forbindelse med teater- og musikopførelser og ansvaret for det opsøgende børne- og ungdomsteater, hvis kår under den gældende teaterlov er meget usikre.

Til slut omtales det ønskelige i, at kunstnerne blev inddraget i samfundsadministrationen som en naturlig følge af den ny kulturpolitiks synspunkt, at samfundspolitikken skal have en kulturel dimension. Det vil være meget væsentligt at inddrage kunstnernes kreative ressourcer i samfundsplanlægningen. Der gives forslag hertil og nævnes eksempler på, hvordan man konkret har arbejdet med disse tanker i de øvrige nordiske lande.

Bogen er forsynet med litteraturfortegnese samt de citerede love og bekendtgørelser som bilag.

I forordet udtrykker forfatterne ønsket om, at bogen vil kunne bruges af »politikere, embedsmænd, kunstnere og andre kulturelt interesserede blandt andet som opslagsbog og meget gerne også som grundlag for en videre kulturpolitisk debat i kommuner og amtskommuner«.

At bogen vil kunne opfylde sin målsætning kan der ikke være tvivl om. Den er skrevet med indsigt og engagement i et letlæseligt sprog og giver på overskuelig måde en oversigt over tingenes tilstand samtidig med, at den ikke slår sig til tåls med det allerede opnåede.

Mindst fyldestgørende er den nok i redegørelsen for primærkommunernes placering i kulturpolitikken. Det anføres flere steder, at der ikke foreligger materiale, der kan bearbejdes statistisk, hvorfor man ikke får noget at vide om disse kommuners investeringer i kulturen. Som allerede anført omfatter bogens tabeller derfor kun statens og amtskommunernes andele.

Når man arbejder indenfor den del af kulturlivet, som udgøres af museerne, er det naturligt, at man føler trang til at påpege kommunernes store indsats. På de kommunale kulturbudgetter vejer museerne stedse tungere og det kan derfor nok ærgre, at forfatterne ikke har haft kendskab til det ret udførlige statistiske materiale, som Statens Museumsnævn ligger inde med vedrørende de kommunale tilskud til museerne. Forfatterne henviser udelukkende til Bibliotekstilsynets beretning med samlede opgørelser over bibliotekernes andele af de kommunale budgetter. Det burde måske anspore Museumsnævnet til en udgivelse af lignende art. Det ville være interessant at kunne sammenligne udviklingen indenfor de to områder, der på så mange punkter har de samme opgaver i det lokale samfund.

Det fremgår af bogens tabeller, at museernes gennemsnitlige andele af de amtslige kulturbudgetter er ca. 12,5%, iøvrigt er andelene stærkt svingende fra Sønderjyllands 48,7% i 1977 til Københavns 0,5%. Tendensen er dog stigende og den nye regionale planlægning af museernes virksomhed vil utvivlsomt øge museernes amtslige tilskud. Udviklingen går derfor klart, som det anføres af forfatterne, i retning af større kommunale og amtskommunale tilskud og mindre statslige.

Som sagt kan bogen anbefales på det bedste og den er forhåbentlig blevet udnyttet af målgrupperne. Den burde anskaffes af amtsmuseumsrådene til almindelig uddeling og læsning. At museerne er så lille en brik i bogen er utilfredsstillende og næppe rimeligt, men bør vække museumsfolkene til eftertanke. En læsning vil give en fornemmelse af nødvendigheden af samarbejde med de øvrige områder indenfor kulturforvaltningen og i høj grad perspektiverne ved et sådant samarbejde.

Bodil Busk Laursen
Antikvarisk Samling
Ribe

06.1 Organisation

Ledelsesproblemer på Nationalmuseet

R. BJARNI JOHANNSSON
Handelshøjskolen, København 1978. 110 s.

Der har i den senere tid været en del blæst omkring en af dansk kulturlivs højborge: Nationalmuseet. Man har ledelsesproblemer – og det er dem forfatteren ud fra en »systembetragtning« ta'r op til diskussion og analyse.

Slutresultatet er et forslag til et »planlægnings- og problemløsningssystem, hvor man ved organisatoriske, administrative og formidlingsfremmende tiltag forbedrer direktionens mulighed for at lede museet og spille de nødvendige ledelsesroller« – hverken mere eller mindre.

Bogen er skrevet som hovedopgave ved cand. merc. studiet på Handelshøjskolen i København, d.v.s. den har dannet grundlag for en karaktergivning – og en god karakter får man ikke uden at have demonstreret et vist kendskab til de teorier og begrebsdannelser, man de forudgående år er blevet undervist i. Dette får konsekvenser for sproget – der iflg. sagens natur må blive »handelshøjskolesprog« – og dermed også konsekvenser for de egentlige brugeres (= de for Nationalmuseet i bred betydning ansvarlige) lyst til og mulighed for at tilegne sig og anvende indholdet.

Det er således ikke alle bogens godt 100 sider, der er umiddelbart forståelige, hvilket være nævnt som en konstatering og ikke – jvf. ovenfor – som en kritik. Tværtimod er opgaven – hvad enten det nu fra opgaveløsers side er tilsigtet eller ej – opbygget således, at de mere »teoretiske« afsnit udmærket kan »hurtiglæses« eller overspringes – uden at det i nævneværdig grad går ud over forståelsen af de mere »kødfulde« afsnit.

For nu at gøre dette med sproget færdigt: når det på en af de første sider anføres, at der er anvendt en »systemteoretisk, situationsbetinget arbejdsmetode«, så kan det udtryk alene måske nok få nogen til at lukke bogen, og det er synd – for vedkommende – thi en stor del af indholdet er særdeles jordnært. Hvor forekommer det ikke forfriskende – *i museumsverdenen* – i analyserne at se både afdelinger og personer benævnt med navns nævnelse. Især når det ikke gøres som i Ekstrabladet.

Opgaven er i store træk opbygget således:

Der lægges ud med små 30 siders teoretisering, hvilke ikke skal vurderes her, og som godt kan hurtiglæses. Dernæst gives en – måske lidt for kortfattet – redegørelse for Nationalmuseets strukturelle opbygning efterfulgt af en mere fyldig gennemgang af, hvorledes strukturen rent faktisk fungerer. Dette er gjort via en række (8) cases eller eksempler, hvor opgaveløser efter hver enkelt case opregner en række karakteristika ved beslutninsprocesserne, således som de er forløbet i den pågældende case.

Eks.: case 2 = Budgetprocedure og nedskæringer. I casen redegøres for budgetprocedurens og nedskæringernes forløb og de dermed forbundne uhensigtsmæssigheder – herunder i særdeleshed vanskelighederne med en egentlig prioritering vedrørende bevillingsfordeling på afdelinger. Dernæst opregnes de faktorer, der er kendetegnende for processen, nemlig: »Administrative rutiner (det som staten gør, det kan vi også gøre), Manglende horisontal koordinering, Manglende målsætningsafklaring og vurderingsgrundlag, Utilstrækkelig og hæmmende organisationsstruktur, Afdelingspolitiske særinteresser, Professionelt arbejdsmiljø.«

Disse og andre karakteristika er – omend med lidt andre ord – fremført før: i herværende cases forekommer de rimeligt veldokumenterede – i hvert fald logiske.

På basis af de i samtlige cases opregnede generelle karakteristika foretages en såkaldt »systemdiagnose« mundende ud i en række såvel generelle som specifikke *krav* til et ledelsessystem for vort Nationalmuseum: i dette ledelsessystem *skal* der således være mulighed for hensyntagen til administrative rutiner, politiserende adfærd (hvornår er det sagt før – altså sådan ligeud?), fagområdets holdning til administrativ og økonomisk styring (dette udtryk må til gengæld betragtes som lidt af en »pæn« indpakning) m.v. Ledelsessystemet *skal* endvidere fremme *aktiv* ledelse i ustabile og hæmmende omgivelser – det skal fremme interne tilpasnings- og udviklingsprocesser samt opfylde en række mere specifikke krav.

Efter opstillingen af disse omfattende men altså også veldokumenterede krav er analysefasen tilendebragt og resten = halvdelen af opgaven er helliget et forsøg på at skitsere et ledelsessystem, der kan tilgodese de opstillede krav.

Der lægges ud med et mere teoretisk afsnit om anvendeligheden af diverse planlægnings- og problemløsningsværktøjer som f.eks. cost/benefit-analyser. Da konklusionen på dette – ret lange – afsnit bliver, at de omtalte værktøjer – jvf. den på museer så velkendte værdiansættelsesproblematik – stort set er uanvendelige på Nationalmuseet, må dette afsnit nok betragtes som værende stort set til benefit for opgavens censorer: der er ingen grund til for den alm. læser at køre sig selv sur heri.

Til gengæld bør man nok unde sig selv lidt tid til at sætte sig ind i det endelige løsningsforslag, der som følge af de mange – af forfatteren selvopstillede krav – er særdeles omfattende.

Løsningsforslaget i sin helhed opstilles først i grafisk og – ved første øjekast – noget uoverskuelig form. Men dernæst focuseres der – afsnit efter afsnit – på forslagets (og den grafiske figurs) enkelte bestanddele, hvilket – efter endt gennemlæsning – bevirker at brikkerne i det samlede løsningsforslag så småt begynder at falde på plads.

En beskrivelse af det samlede løsningsforslag vil på disse få linier være udtryk for en utilbørlig forenkling: derfor blot en kort omtale af visse af dets bestanddele.

I løsningsforslaget indgår en ledelsesproces, der hedder strategisk målfastsættelse – ikke (som nu) med karakter af forsvarsmekanisme overfor stillede krav, men som noget der aktivt formidler ledelsens holdning til aktuelle problemer og politikker.

Formålet hermed er at skabe en (troværdig) »social profil« udadtil, og processen finder sted i et samspil mellem direktion, museumsforsamlingen, det museumsfaglige råd samt – som noget nyt og centralt – en række projektgrupper og udvalg – jvf. nedenfor.

Skabelsen af en social profil er det ene nøgleord i løsningsforslaget – innovation og herunder løsning af såvel faglige som budgetmæssige koordineringsproblemer det andet.

Den faglige koordination tænkes således varetaget af et »tværfagligt projektudvalg« – og i det hele taget er projekttankegangen fremherskende i forslaget. Dette udvalg, der skal fungere som rådgivende instans for direktionen tænkes sammensat af »ankermænd med tværfaglig viden« valgt af 6 valggrupper, der hver er sammensat af diverse afdelinger.

Den budgetmæssige koordinering tænkes varetaget via et »allokeringsudvalg« med ligelig repræsentation af TAP'er og VIP'er. Økonomisk Forvaltnings opgave bliver i relation hertil den rådgivende hvortil kommer regnskabs- og budgetteknisk bistand.

Dette var kort skitseret et par af de organisatoriske hovedbestanddele i løsningsforslaget – hertil kommer så et forslag til budgetteringssystem, som pladsen her dog ikke tillader en gennemgang af.

Sammenfattende kan det siges, at forslaget fortjener en bedre skæbne end blot at blive henlagt i bunken af tidligere forslag. At det vil blive mødt med indvendinger er indlysende, men jeg vil vove den påstand, at man med bogen i hånden vil kunne påvise, at en stor del af disse indvendinger netop er udtryk for de skavanker, som løsningsforslaget søger at tage højde for.

Dette er bogens fortjeneste.

Villy Toft Jensen
Museumstjenesten

91.1 Forhistorisk tid

Fortidsminderådets Årsberetning 1976-78

Tryk: Fredningsstyrelsen
52 s.
(kan rekvireres gennem Statens Museumsnævn)

I medfør af lov om museer, nr. 304, 1976, paragraf 12, stk. 2 og ved Miljøministeriets bekendtgørelse, nr. 542, 1975, paragraf 11, stk. 2 blev der oprettet et samarbejdsorgan, Fortidsminderådet der skulle hente ekspertise fra Nationalmuseet, de øvrige kulturhistoriske museer og universiteterne.

Med en fortræffelig indledning ved Ole Klindt Jensen har Fortidsminderådet nu afgivet beretning om rådets arbejde siden dets oprettelse og heri redegjort for de ved rådsmøderne behandlede emner samt vedføjet en række tabeller vedrørende undersøgelsesaktiviteten på det forhistoriske-arkæologiske, middelalderarkæologiske og etnologiske arbejdsområde.

Rådet har virket for samarbejde mellem Fortidsmindeforvaltning, museer og universitetsinstitutter men med den vanskelighed, at det ikke selv direkte råder over pengemidler, kun kan tale for for-

Fortsættes side 14

70.8 Kunstmuseer . Privatsamlinger

BILLEDMUSEET

af Ole Strandgaard, Odsherreds Folkemuseum, Nykøbing S.

På kunstmuseerne hænger kunstnernes værker side om side parate til at glæde eller forarge os. De kan sætte en masse i gang i os, sådan som kunst nu har for vane. Kunstmuseerne formidler kontakt mellem mig og kunstværkerne. Men yderligere formidling finder sjældent sted i selve udstillingen.

På den måde ligner det traditionelle kulturhistoriske museum (og det lever endnu i bedste velgående) og kunstmuseet hinanden: Begge steder samler man på kvalitetsting. Og begge steder lader man tingene skøtte sig selv i udstillingen kun nødtørftigt hjulpet af minimale oplysninger.

Indenfor de kulturhistoriske museer har imidlertid i en række år nye tendenser gjort sig gældende. Det er tendenser, som giver sig udslag i forsøg på, hvad vi kunne kalde »formidlende udstillinger«, og i en trang til at sætte tingene ind i større sammenhænge.

Den »formidlende udstilling« er den udstilling som søger at visualisere en mening eller en forståelse. Den er aliterær i den forstand at den søger at undgå ord. Den bygger bevidst på oplevelsens værdi, og den søger at nå os både visuelt, auditivt og gerne også taktilt. Derfor kritiseres den ofte stærkt af mennesker med en litterær tradition.

Vi kender bedst fænomenet fra særudstillinger, f.eks. Brede-udstillingerne, men det finder så småt vej også til de faste udstillinger.

Den »formidlende udstilling« er selvfølgelig i høj grad resultatet af bevidste pædagogers krav om brugbart materiale i undervisningen. Men den hænger nok også – ligesom trangen til at se tingene i sammenhæng – sammen med dén moderne verdensopfattelse, som netop søger at erkende universet og livet som komplekse systemer, der ikke lader sig skille ad.

Hvad enten man nu kalder det at lede efter styrende strukturer eller funktionelle sammenhænge, så fører det til budskaber på et højt abstraktionsniveau, som egentlig kun kan videreformidles stærkt litterært (og det er prøvet) eller ved simulering af virkeligheden, således at modtageren *selv* erkender meningen (og det er det, som afprøves i disse år).

I virkeligheden bevæger de kulturhistoriske (og naturhistoriske) museer sig i deres formidlingsarbejde langt inde i det gebet, som kaldes kunst.

Det, som kan undre, er, at kunstmuseerne synes så lidt berørt af disse tendenser. Per Uno Ågren fra Västerbottens Museum har udtrykt det således: »Konstmuseerna har däremot slagit vakt om konstbildens integritet i en romantisk konstuppfattnings anda.« (Paletten 3/78).

Det er klart, at et kunstmuseum ikke kan omgive hvert eneste kunstværk med et vældigt udstillingsapparat. Men man kunne jo nok – især når man tager den enorme afstand mellem elitekunsten og store befolkningsgrupper i betragtning – forsøge at opbygge nogle udstillinger, som handlede om selve kunstens sprog og væsen, således at det store alitterære publikum kunne *opleve* sig frem til et mere positivt forhold til selve kunsten.

Men det er klart, at den binding, et kunstmuseum pr. definition må have til vor kulturs kunst- og kunstnerdyrkelse, må være en hård begrænsning at have som udgangspunkt.

Det er muligt, at en vej frem er det *billedmuseum,* som vistnok længe har spøgt i kunstmuseumsfolks bevidsthed, og som nu er på vej i Sverige, igen takket være Västerbottens Museums pionerindsats.

Et billedmuseum er, efter min opfattelse, et sted hvor man forsker, indsamler og formidler med billeder som emne. Det er sådan set sært, at vi ikke for længst har sådan en institution, når man tænker på, hvor intensivt vi i øvrigt benytter os af billeder i samfundet.

Der samles på tryksager, herunder billeder, i forskningsbibliotekerne, og der forskes i billedsprog rundt om på de højere læreanstalter, mens kunstmuseerne samler på den slags billeder, som kaldes kunst. Billedmuseet skulle kombinere disse ting. Det er altså ikke et kunstmuseum, men et museum for »billedet som sådan« – herunder kunsten.

Billedmuseet skal forske i billedsprog og billedbrug. Det kunne interessere sig for, hvordan forskellige samfundsgrupper opfatter billeder og billedelementer. Muligvis kunne det herigennem bl.a. nå frem til nye og brugbare definitioner på kunst.

Billedmuseet vil stå friere her, end kunstmuseet, fordi det er frigjort for hensynet til værkets »kunsthellige« dimension og kan betragte det som en meddelelse.

Formentlig vil billedmuseet jo netop komme til at beskæftige sig med kommunikation. Ligesom sprogforskere finder frem til sprogenes væsen, må billedforskerne nå frem til billedsprogets væsen. Derigennem kunne en indsigt og forståelse opnås, som bl.a. ville kunne bruges til at mindske den berømte »kulturkløft«.

Udadtil måtte billedmuseets opgave være at undervise – formidle – i dette billedsprog. Helst efter »naturmetoden«, altså uden oversættelser. Den moderne kunst lader sig jo alligevel ikke litterært beskrive, siges det.

Et billedmuseum eller to kunne vi nok bruge. Foruden kunstmuseerne.

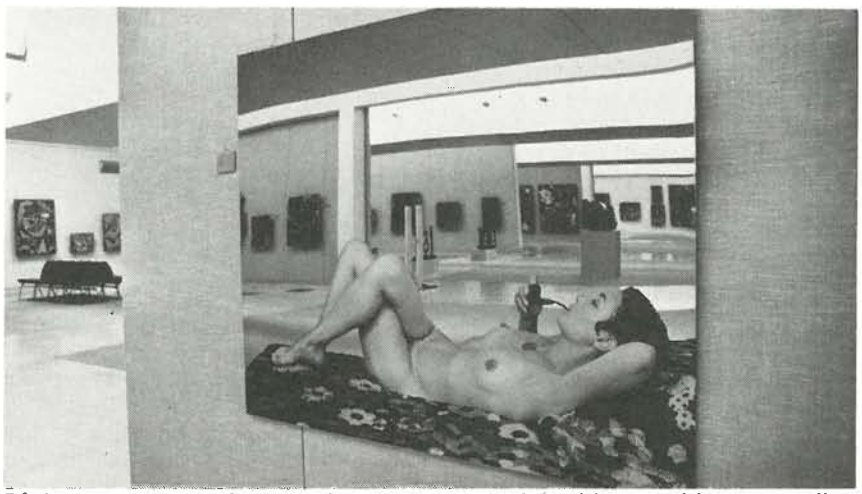

På kunstmuseerne hænger kunstnernes værker side om side parate til at glæde eller forarge os. Men yderligere formidling finder sjældent sted. Nordjyllands Kunstmuseum.

Det er jo muligt, at man skulle finde ud af, hvem der har gjort billedet.

50.2 Naturfredda i alm.

Museumsnaturhistoriker – et nyt begreb på lokalplanet?

af Tove Hatting, Zoologisk Museum

Selvom det var de naturhistoriske fag, der tidligst fik deres museum her i Danmark ved åbningen af Morten Thrane Brünnich Nielsens naturaliekabinet i Universitetets hovedbygning i 1772, er det i dag sådan, at den danske museumsverden hovedsageligt tæller kultur- og kunsthistorikere blandt sine fagfolk.

Indtil fornylig måtte man nøjes med, hvad der var af naturhistorikere på Københavns Universitets 3 museer (Botanisk, Geologisk og Zoologisk) samt på Naturhistorisk Museum i Århus, iøvrigt også delvis et universitetsanliggende.

Fra disse museers side driver man, hvad man kan kalde en konsulenttjeneste overfor landets øvrige museer i forbindelse med disses naturhistoriske samlinger og udstillinger.

Nu er der imidlertid begyndt at ske noget ude i landet på dette område. Dels ønsker man på mange af de kulturhistoriske museer at trække økologiske aspekter frem i udstillingerne, dels er rent naturhistoriske museer ved at dukke op. Sidste år statsanerkendtes således Svendborg Zoologiske Museum med Kirsten Salmberg som faglig leder, og nu ses et stillingsopslag for en faglig leder til et overvejende geologisk orienteret museum i Gram, og man kan forvente en ansøgning derfra om statsanerkendelse med det første.

Det må selvfølgelig glæde enhver naturhistoriker, men samtidig må det vel være en lejlighed til, at man overvejer muligheder og konsekvenser. Torben Witt skriver i sit forord til bogen »Hvad med museerne?«: »At naturen og kulturen er blevet opfattet som adskillelige størrelser, er en af vor kulturs fundamentale fejltagelser«. Det er jo en bemærkelsesværdig udtalelse af en kulturhistoriker, men det er også en kendsgerning, at de to fag har holdt sig adskilt på hver sine institutioner indtil nu.

Er det ikke netop ved de nye nath. museers start rigtigt at spørge: Skal det stadigvæk være sådan, at fagene skal være adskilte; skal vi nu til at opbygge en serie nath. provinsmuseer (der er samlinger nok rundt om i landet til noget sådant), eller skulle vi prøve at finde sammen i institutioner, der havde til opgave at indsamle, bevare og beskrive et områdes karakter, belyst gennem både kultur- og naturhistorien.

I et kulturlandskab som Danmark er der næppe en plet af landet, der ikke er påvirket af den menneskelige kultur, men kulturen er ikke upåvirket af den omgivende natur. Både landbrug, fiskeri og industri er præget af de lokale naturforhold.

Med de nye amtsmuseumsråds koordinerende virke med samordning af de museale arbejdsplaner vil en naturhistoriker kunne virke på amtsplan, ligesom man på amtsplan er ved at oprette konserveringsanstalter. Om det så skal ske med udgangspunkt i rent naturhistoriske museer, eller i et af de eksisterende kulturhistoriske, er vel også et spørgsmål om lokale ønsker.

En meget væsentlig indvending imod denne decentralisering er, at det kan blive vanskeligt at finde de rette personer til disse job. Den gammeldags »naturhistoriker« har ikke de bedste vilkår for at blive uddannet efter de studieordninger, der i øjeblikket findes på universiteterne. Det fornemmes dog, at f.eks. Z.M.'s studenterkustoder blir »tvunget« til at skaffe sig en bred biologisk viden.

Man har iøvrigt fremført, at man ved en placering i provinsen vil blive isoleret uden et fagligt miljø at støtte sig til. Det må vel være det samme for de arkæologer og etnologer m.fl., som hidtil med held er rykket ud over landet til de mange provinsmuseer. At det er gået så godt for den enkelte, som tilfældet er, selvom man har hørt om problemet også fra deres hold, skyldes nok især DKM's forskellige arrangementer, som sommerkurser og møder af forskellig art.

DNM (Dansk Naturhistorisk Museumsforening) har hidtil kun været et navn, der stod som medindbyder på Samrådets arrangementer, men ved et møde på Molslaboratoriet i Okt. 78 mødtes en kreds af naturhistorikere fra de etablerede museer. Her diskuteredes hovedsagelig fælles problemer af formidlingsmæssig art, men man kom også ind på fremtidsperspektiverne. Det ville måske være gavnligt, om man også udenfor denne kreds tog diskussionen op, evt. i dette blad. Måske er man slet ikke interesseret i at have naturhistorikere til at blande sig men er godt tilfreds med at vide dem koncentreret i de nuværende institutioner?

Fortsat fra side 2

skiner giver ikke mere ud, end de får ind, derfor skal fodringen overvåges nøje. Indberetninger allerede nu er en pligt og forudsætningen for at systemet fungerer.

Problemet er at få samlet oplysningerne fra de forskellige centralarkiver til et arkæologisk/historisk centralarkiv. Hvem skal gøre arbejdet og hvor skal arkivet ligge? Det er klart, at end ikke et så fremragende museum som mit eget kan bære den byrde, det kan kun et centralt museum, d.v.s. Nationalmuseet. Dér findes udgangspunktet – sognebeskrivelsen med tilhørende arkiver, og dér findes stadig landets største koncentration af arkæol/hist. museumsfolk. De ministerielle skillelinier bør ikke forhindre et intimt samarbejde mellem NM – og Fortidsmindeforvaltningen incl. Bygningssynet og videre ude med DGU, GI, Matrikelskortarkivet etc.

Behovet er så akut, at der må handles hurtigt, hvis situationen ikke skal løbe løbsk, d.v.s. at perioderne efter oldtiden skal ordnes nutidigt, at informationsniveauet skal lægges fast, at medarbejdere og pladsskal reserveres og rollefordeling aftales. Det seneste tilløb var Fortidsminderådets ansøgning om nedsættelse af en projektgruppe til udarbejdelse af et nyt system for den arkæologiske sognebeskrivelse. Ansøgningen blev afvist i Undervisningsministeriet, men hvad med Museumsnævnets penge, der jo skal bruges til fælles opgaver? DKM's registreringsudvalg blev aldrig færdigt, men tilløbet kan bruges. Måske det kommende udvalg om det antikvariske arbejde kan komme videre, udvalget kommer i hvert fald ikke uden om Centralarkivet for arkæologisk/historiske data.

Der er allerede nu behov for et hierarki af arkiver til betjening af offentligheden 1. Centralarkiverne, 2. de lokale arkiver (a. amter, b. kommuner). Funktionen er stort set fælles, men brugerkredsen ikke. En gensidig udveksling af nyinformationer er i dag usædvanlig, men burde være en selvfølge i fremtiden.

06.6 Nationalmuseet

NATIONALMUSEET – TRADITION OG FORNYELSE

af Kristian Kristiansen, Århus Universitets forhistoriske institut

Udgangspunktet for de følgende betragtninger er et erklæret ønske om at Nationalmuseet skal bevare sin plads i den danske museumsverden, og i det danske forskningsmiljø, som et centralt arkiv og magasin hvor videnskabelige impulser og informationer samles, bearbejdes og videregives på mange niveauer. Grundlaget herfor må være den videnskabelige tradition som gjorde Nationalmuseet til en enestående national og international institution, samt en realistisk og fyldestgørende vurdering af den nuværende situation, sådan at planlægningen af de fremtidige opgaver ikke kommer til at hvile på et fortegnet eller direkte fejlagtigt grundlag. Derfor indkaldte Nationalmuseet bistand fra en række institutioner og i forlængelse heraf er der nu fremlagt en række diskussionsoplæg om museets fremtid, dels på et møde refereret i Stof no. 23 dels i næstsidste nummer af Museumsmagasinet.

Det næste skridt må være, at man indleder en diskussion af de konkrete opgaver og forpligtelser. Jeg skal da, som oplæg hertil, frimodigt fremsætte en række forslag på den forhistoriske arkæologis vegne.

- Det er ikke længere Nationalmuseets opgave at tage sig af tilfældige besigtigelser af overpløjede høje og oppløjede bopladsrester. Her må en samarbejdsordning med Fortidsmindeforvaltningen og museerne etableres.
- Det er derimod Nationalmuseets opgave at fungere som centralt arkiv hvortil alle beretninger og oplysninger om fund indgår (gerne en lovfæstet forpligtigelse). Til gengæld må Nationalmuseet forpligtige sig til, sammen med museerne og Fortidsmindeforvaltningen, at publicere årsoversigter over alle nye fund, med mere udførlige fremlæggelser af en udvalgt del heraf. Ligeledes bør man etablere en central EDB databank for Nationalmuseets og museernes arkiver (jvnf. Fortidsminderådets årsberetning 1976-78, punkt 10 samt Nationalmuseets Årsberetning 1975-77). Det kræver at et par medarbejdere pålægges en del af det redaktionelle og datamæssige ansvar for disse opgavers realisering, i samarbejde med et redaktionsudvalg og en datagruppe med repræsentanter for de arkæologiske institutioner.
- Det er ligeledes Nationalmuseets opgave at gå aktivt ind i en videnskabelig projektering og koordinering af det museale og videnskabelige arbejde på landsplan eksempelvis i form af projektgrupper under et større og mere flexibelt Fortidsminderåd. Der bør formuleres forskningsopgaver der kan etablere frugtbare videnskabelige rammer for det museale arbejde med henblik på at integrere institutternes, museernes og Fortidsmindeforvaltningens arbejde (§ 49). Eksempelvis bebyggelsesprojekter og sognebeskrivelsesprojekter, som nu organiseres decentralt, en rosværdig reaktion på manglende centrale initiativer, men med fare for at resultaterne ikke bliver tilstrækkelig ensartede og anvendelige.
- Det er Nationalmuseets opgave at gå med i samlede publikationsprojekter (materialekataloger), bl.a. i samarbejde med de forskere der har foretaget fuldstændige registreringer (det bør i den forbindelse være en forpligtigelse at sådant materiale stilles til museets rådighed efter endt brug, i det mindste i kopi). Dette kan kombineres med overførsel til EDB databanken. Realiseringen af sådanne initiativer kræver etablering af fotoatelier og tegnestue, idag en katastrofal mangel.

Vigtigst blandt disse opgaver, og umiddelbar realisabel, er nok årsoversigter over alle nye fund, samt videnskabelig regionsplanlægning. Derefter følger EDB central og materialepublikationer. Forudsætningerne for disse aktiviteter er bl.a.; en forynget medarbejderstab – en ansættelsespraksis hvor videnskabelig originalitet og dynamik prioriteres højt og nye videnskabelige retninger i faget tilgodeses – en videnskabelig ansvarsfordeling i forbindelse med etablering af projektgrupper til løsning af de nævnte opgaver – rationalisering af inspektørernes arbejde (følger kun i et vist omfang af det forudgående) – og sidst, men ikke mindst, at man tager initiativet og simpelthen går igang på de forhåndenværende præmisser. Naturligvis kan alle de her skitserede forslag ikke realiseres på én gang, ligesom de løbende aktiviteter fortsat må tilgodeses. På trods heraf er der alligevel et svælg mellem hvad der kunne udrettes indenfor de givne rammer og hvad der rent faktisk udrettes. Ganske vist er Nationalmuseet hårdt trængt rent økonomisk. Men når en institution bevæger sig fremad med »sneglens fart« går den let helt i stå. Derfor står den nuværende krise på visse områder i et rimeligt forhold til museets videnskabelige indsats gennem de sidste 10-15 år. Derfor har museet heller ikke magtet på overbevisende måde at finde sin placering i dagens og morgendagens museale struktur. Det kan først ske når *videnskabelige perspektiver* bliver retningsgivende for arbejdet og *videnskabelig planlægning* formuleres i forlængelse heraf; når forsigtighed afløses af dristighed og stagnation af fremdrift. Først når denne fornyelse har fundet sted kommer Nationalmuseet atter i pagt med traditionen.

Anmeldelser

forts. fra side 11

nuftig udnyttelse af også dette potentiel.

Det skal ikke skjules, at Fortidsminderådet må få en central stilling i overvejelserne over, hvorledes alle hensyn bedst passes sammen på det antikvariske område. I den fremlagte beretning fremsættes synspunkter, der på een gang tilgodeser den enkelte institutions interesseladede indsats og den samlede indsats' nødvendige sammenkædning af prioritering af forskningsemne og hensynet til administrativ stabilitet.

65.63 Reklamemidler

FORSIDEN

Museumsplakater 1977-78

af Bent Rohde, Den grafiske højskole

Blandt andre grafiske medier er det plakatens betingelse, at dens information hurtigt og eentydigt skal kunne modtages, ofte i en hastig forbipasseren på gaden, i hvert fald altid i konkurrence med alle de andre udtryk, der sendes fra det miljø plakaten sættes op i, på biblioteket eller på jernbanestationen.

Selv om vi herhjemme ikke har nogen egentlig tradition for plakatkunst, kan vi dog pege på gode plakatkunstnere, Sikker Hansens plakat for Frilandsmuseet og for Davre havregryn, Aage Rasmussens DSB-plakater, Lillebæltsbroen og fartnålen i lyntoget, Ib Andersen, Svend Johansen – i de senere år Antoni og Per Arnoldi. Fælles for disse navne er at de formår at forene deres kunstneriske behandling af motivet med plakatens egenart. Den er bedst, når den koncentrerer udtrykket om eet budskab.

Man havde stillet mig den vanskelige opgave at pege på en plakat med særlige kvaliteter, der gjorde

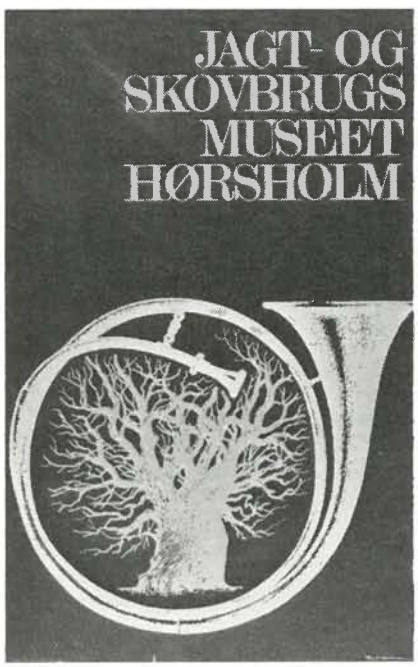

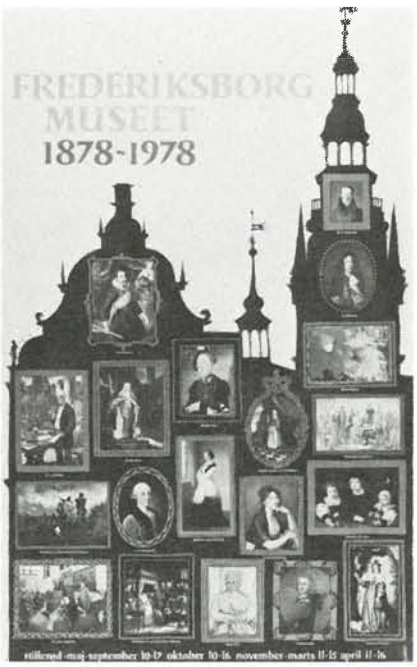

den fortjent til at blive sat på forsiden af Museumsmagasinet. For at få hold på materialets mangfoldighed begyndte jeg med at dele plakaterne op i dem, der fortæller om en permanent udstilling, til forskel fra plakaterne for skiftende udstillinger.

Blandt de »permanente« lægger jeg mærke til den velordnede og tegnede grafik i plakaten for Jagt- og Skovbrugsmuseet Hørsholm med jagthornet i messing, der indrammer et brunt egetræ og spiller op til en grøn skriftornamentik. Et klart og enkelt formuleret grafisk budskab. Min opmærksomhed er længe fanget af Frederiksborgmuseet 1878-1978, hvor den sorte silhouet af slottet er bæreren af godt reproducerede eksempler fra museets malerisamling. Sat på væggen dér, hvor folk er anbragt i en ventesituation, appellerer den til at man går på opdagelse i den og i museet. Det var spændende at rulle de små papirformater ud, for lokalmuseer som f.eks. Fredericia eller Glud Museum, hvor turisten får god besked om, hvor museet kan findes og om hvordan bygningerne ser ud. Funktionelle løsninger, produceret inden for en snæver økonomisk ramme.

Problemet med at spare dyre tryk for skiftende udstillinger har Lolland-Falsters Stiftsmuseum løst med en plakat, hvis motiv er en sort tavle, som museet kan skrive på med hvid plastikfarve, tegne på eller klæbe billeder op på.

Plakaterne, der informerer om skiftende udstillinger, er i overtal. Jeg delte dem op efter grafisk udtryksform. I forbindelse med kunstudstillinger bringes næsten altid en reproduktion af et repræsentativt »stykke« fra udstillingen. Andre udtryksformer er fotografiet, tegningen samt den typografiske plakat, hvor alene skriften er meddelelsesmidlet.

Blandt plakaterne for kunstudstillinger beundrer jeg det flot reproducerede Carl Bloch maleri, Fra et romersk osteri, (Danske malere i Rom i det 19. århundrede. Statens Muse-

um for Kunst). Den er fællesnævner for mange udstillingsplakater: motivet anbragt øverst på fladen, indrammet af en neutral farve. Derunder typografien, smukt behandlet med hensyn til skrifternes indbyrdes størrelsesforhold og afstande mellem linier og bogstaver. Reproduktionen får lov til at stå uantastet og kan klippes ud og sættes op på væggen. Måske er det hensynet til museumsgæstens sekundære anvendelse af plakaten, der gør den lidt kedelig.

En række fotografiske og tegnede plakater for Grindsted Museum er eksempler på, med hvilken omhu den lokale bogtrykker har helliget sig sin del af opgaven. Men i såvel plakaten for Kunstmuseet som i eksemplerne fra Grindsted Museum mangler den integritet mellem motiv og typografi som kendes dér, hvor den professionelle grafiker har haft ansvaret for helheden.

Plakaten for Joachim Weller, guldsmed i Holstebro 1754-92, med farvefotografiet af et sølvfad i barokstil og med den bærende skriftlinie i en kursiv Caslon-skrift fra samme

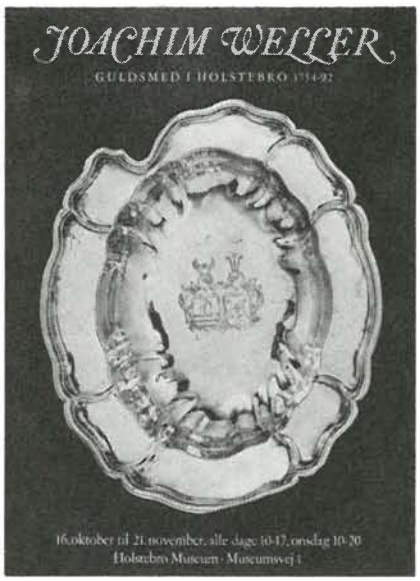

stilperiode, placeret på sølvfadets blå baggrund, er et eksempel på hvorledes motiv og typografi kan samordnes i en helhed.

Mange tekstplakater erindrer om titelbladet i en bog. Der er undtagelser: Louisiana's Pejling af tysk kunst lader de 21 kunstneres navne danne en geometrisk figur. Det besværliggør læsningen af halvdelen af navnene (jeg kendte dem alligevel ikke i forvejen), men det stimulerer min interesse for udstillingen. Det samme gør Finn Skødts lidt manierede kalligrafi for hans udstilling på Kunstindustrimuseet i København. Fra dette

museum vender jeg flere gange tilbage til plakaten for trine ellitsgaard, hestehårstæpper, med dens enkle stregornamentik og smukke bogstaver, der er tilbøjelig til at lukke sig i de tynde streger. Den massive baggrund kræver at trykmaskinen påfører papiret et kraftigt farvelag og skriften er ikke helt velegnet til at stå hvidt på en sort baggrund. Endelig falder jeg for det raffinerede i, at plakaten for Fyns Stifts Museum, Foto 78', ikke anvender fotografi som blikfang, men lader plakatens meget blanke sorte flade lede tanken hen på det fotografiske papir.

Valget er svært. Som materialet ligger udbredt for mig på gulvet i den sal, jeg har tiltusket mig adgang til, og som er nødvendig for overblikket, fornemmer jeg at museumsplakater udgør en væsentlig og meget kvalificeret del af den hjemlige plakatproduktion.

Jeg beslutter mig for »Gå på Museum...« (gu' ved hvorfor Museum staves med stort?). Ole Zøfting-Larsens gode fotografi af barneansigtet, som spejler sig i montreglasset, åbner for en stemning af oplevelse. Farvespillet i det sort-hvide fotografis højre side og typografiens formidling af den verbale henvendelse understøtter dette budskab.

MUSEUMSMAGASINET, marts 1979 og Meddelelser fra Danske Museer

Udgivet af Museumstjenesten for Statens Museumsnævn, Nybrogade 2, 1203 København K.
Udkommer 4 gange årligt (marts, juni, september, december).
Redaktion: John Erichsen, Københavns Bymuseum, Jan Garff, Statens Museum for Kunst, Bent Jørgensen, Zoologisk Museum, Peter Seeberg (ansvarshavende), Viborg Stiftsmuseum, Mogens Ørsnes, Nationalmuseet.
Redaktionens adresse:
Stiftsmuseet, 8800 Viborg.
Redaktionen slutter 1. feb., 1. maj, 1. aug., 1. nov.

Abonnement årligt: 20 kroner. Ekspedition: Museumstjenesten, Sjørupvej 1, Lysgård, 8800 Viborg
(06) 66 76 66.

ISSN 0105-8060
Tryk: Special-Trykkeriet Viborg a/s.
Skrift: Helvetica.